

Spis treści

Uwaga! Łacina w podręczniku jest to tzw. łacina współczesna, obowiązująca od końca XIX wieku, uzupełniona o nowe pojęcia.

J.B. Latkowski

1	Zarys historii polskiej otolaryngologii – Piotr Kurnatowski, J. Bożydar Latkowski	17
1.1	Laryngologia dziecięca	23
1.2	Laryngologia resortowa	24
1.3	Foniatria i audiologia	26
2	Organizacja nauczania otorynolaryngologii – Wioletta Pietruszewska	31
2.1	Metoda nauczania	31
2.2	Ćwiczenia i wykłady	32
2.3	Umiejętności ogólne i szczegółowe	35
2.4	Kompetencja społeczna	36
2.5	Metody oraz sposoby weryfikacji efektów kształcenia	37
3	Kompendium z anatomii oraz fizjologii głowy i szyi – Alina Morawiec-Sztandera	39
3.1	Nos i zatoki przynosowe	39
3.1.1	Unerwienie jam nosa i zatok przynosowych	45
3.1.2	Unaczynienie jam nosa i zatok przynosowych	46
3.2.	Jama ustna i ślinianki	47
3.2.1	Jama ustna	47
3.2.2	Język	49
3.2.3	Uzębienie	49
3.2.4	Ślinianki	50
3.2.5	Funkcje jamy ustnej	51
3.2.6	Unerwienie jamy ustnej	51
3.2.7	Unaczynienie jamy ustnej	52
3.3	Gardło	52
3.3.1	Unerwienie gardła	54
3.3.2	Unaczynienie gardła	54
3.4	Krtani	54
3.4.1	Unerwienie krtani	58
3.4.2	Unaczynienie krtani	58
3.5	Ucho	59
3.5.1	Ucho zewnętrzne	60
3.5.2	Ucho środkowe	61
3.5.3	Ucho wewnętrzne	65
3.5.4	Unerwienie ucha zewnętrznego	80
3.5.5	Unaczynienie ucha zewnętrznego	80
3.5.6	Unerwienie ucha środkowego	80

3.5.7	Unaczynienie ucha środkowego	81
3.5.8	Unerwienie ucha wewnętrznego	81
3.5.9	Unaczynienie ucha wewnętrznego	81
4	Badanie narządów	83
4.1	Badanie ucha – <i>Alina Morawiec-Sztandera</i>	83
4.1.1	Badanie ucha zewnętrznego – oglądanie i badanie palpacyjne	83
4.1.2	Wziernikowanie ucha – otoskopia	84
4.2	Badanie słuchu – <i>Alina Morawiec-Sztandera</i>	87
4.2.1	Badanie podmiotowe	87
4.2.2	Akumetryczne badanie słuchu (badanie słuchu za pomocą mowy)	95
4.2.3	Badanie słuchu za pomocą stroików	97
4.2.4	Badanie audiometryczne	101
4.2.5	Badanie słuchu u dzieci	121
4.2.6	Metody wykrywania symulacji	122
4.3	Badanie układu równowagi – <i>Alina Morawiec-Sztandera</i>	123
4.3.1	Układ równowagi a narząd przedsionkowy	123
4.4	Badanie nosa i zatok przynosowych – <i>J. Bożydar Latkowski</i>	146
4.4.1	Wprowadzenie	146
4.4.2	Oglądanie nosa zewnętrznego	147
4.4.3	Badanie palpacyjne nosa	147
4.4.4	Badanie przewodów nosa	147
4.4.5	Badanie węchu	147
4.4.6	Wziernikowanie nosa	148
4.4.7	Wziernikowanie części nosowej gardła	149
4.5	Badanie jamy ustnej i gardła – <i>J. Bożydar Latkowski</i>	150
4.5.1	Wprowadzenie	150
4.5.2	Oglądanie i badanie palpacyjne jamy ustnej i gardła	151
4.5.3	Orientacyjne badanie smaku	151
4.6	Krtani – <i>J. Bożydar Latkowski</i>	151
4.6.1	Wprowadzenie	151
4.6.2	Badanie krtani	152
4.6.3	Laryngoskopie pośrednie – techniki badania	154
4.6.4	Mikrolaryngoskopia pośrednia	156
4.6.5	Laryngoskopia pośrednia w znieczuleniu	156
4.6.6	Badanie palpacyjne szyi	159
4.6.7	Wideostroboskopia	160
5	Wykonywanie podstawowych zabiegów – <i>J. Bożydar Latkowski,</i>	
	<i>Dariusz Kaczmarczyk, Andrzej Jankowski</i>	161
5.1	Ucho	161
5.1.1	Zakraplanie kropli do ucha	161
5.1.2	Usuwanie woszczyzny lub ciał obcych haczykiem	162
5.1.3	Wyplukiwanie woszczyzny lub ciała obcego	162
5.1.4	Paracenteza	164
5.1.5	Przedmuchiwanie trąbek słuchowych	165
5.2	Nos i zatoki przynosowe	168
5.2.1	Zakraplanie kropli do nosa	168
5.2.2	Usuwanie ciał obcych z nosa	169

5.2.3	Badanie palpacyjne części nosowej gardła	170
5.2.4	Punkcja zatok szczękowych	171
5.2.5	Płukanie zatok szczękowych metodą kroplówkową	173
5.2.6	Płukanie zatok szczękowych po operacji Caldwell–Luca	173
5.3	Jama ustna i gardło	174
5.3.1	Płukanie jamy ustnej i gardła	174
5.3.2	Usuwanie ciał obcych z gardła	174
5.3.3	Punkcja lub nacięcie ropnia języka	176
5.3.4	Nacięcie wędzidełka języka	176
5.3.5	Inhalacje	176
5.4	Krtań	177
5.4.1	Laryngoskopia pośrednia	177
6	Patomechanizm urazów w otorynolaryngologii oraz technika wybranych zabiegów i operacji chirurgicznych – J. Bożydar Latkowski	179
6.1	Ochronne role zatok przynosowych	179
6.2	Postępowanie w zranieniach twarzy i szyi	181
6.2.1	Opracowanie ran	181
6.2.2	Technika szwu kostnego	183
6.3	Wybrane zabiegi	184
6.3.1	Ucho	184
6.3.2	Nos i zatoki przynosowe	190
6.3.3	Gardło	202
6.3.4	Krtań	205
6.4	Wybrane operacje	212
6.4.1	Ucho – <i>Tomasz Durko</i>	212
6.4.2	Nos i zatoki przynosowe – <i>J. Bożydar Latkowski</i>	217
6.4.3	Gardło	228
6.4.4	Krtań. Konikotomia – pilna operacja tymczasowa	249
7	Mikrochirurgia wewnątrznosowa zatok przynosowych – Antoni Krzeski	251
8	Choroby nowotworowe i postępowanie w otorynolaryngologii	263
8.1	Węzeł wartowniczy i jego znaczenie – <i>Alina Morawiec-Sztandera, Dariusz Kaczmarczyk</i>	263
8.2	Chirurgia laserowa w nowotworach głowy i szyi – <i>Alina Morawiec-Sztandera</i>	269
8.3	Nowotwory nosa, zatok i części nosowej gardła – <i>Katarzyna Starska-Kowarska</i>	274
8.3.1	Nowotwory nosa i zatok przynosowych	274
8.3.2	Nowotwory części nosowej gardła	286
8.4	Nowotwory jamy ustnej i ślinianek – <i>Anna J. Kurnatowska</i>	294
8.4.1	Stany przednowotworowe	295
8.4.2	Nowotwory jamy ustnej	296
8.4.3	Nowotwory gruczołów ślinowych	299
8.4.4	Postępowanie w przypadkach nowotworów ślinianek	302
8.5	Nowotwory gardła – <i>Piotr Kurnatowski</i>	302
8.5.1	Nowotwory gardła środkowego	303
8.5.2	Nowotwory gardła dolnego	305
8.6	Stany przedrakowe i nowotwory krtani – <i>Wioletta Pietruszewska</i>	306

8.6.1	Stany przedrakowe krtani	307
8.6.2	Rak płaskonabłonkowy krtani	310
8.6.3	Inne postaci raka krtani	323
8.6.4	Inne nienabłonkowe nowotwory złośliwe krtani	325
8.6.5	Niezłośliwe nowotwory krtani	325
9	Choroby ucha – Tomasz Durko	329
9.1	Choroby ucha zewnętrznego	329
9.1.1	Choroby ucha zewnętrznego pochodzenia zapalnego – ograniczone	329
9.1.2	Choroby ucha zewnętrznego pochodzenia zapalnego – rozlane	330
9.1.3	Choroby ucha zewnętrznego o innej etiologii	333
9.2	Choroby ucha środkowego	336
9.2.1	Choroby ucha środkowego pochodzenia zapalnego – o charakterze ostrym	336
9.2.2	Choroby ucha środkowego pochodzenia zapalnego – o charakterze przewlekłym	342
9.2.3	Choroby ucha środkowego o innej etiologii	349
9.3	Choroby ucha wewnętrznego	356
9.3.1	Choroby ucha wewnętrznego pochodzenia zapalnego	356
9.3.2	Choroby ucha wewnętrznego o innej etiologii	357
9.4	Powikłania usznopochodne wewnątrzczaszkowe	362
10	Implanty słuchowe zakotwiczone, ucha środkowego, ślimakowe	
	– <i>Marcin Durko, Marcin Talar</i>	367
10.1	Implanty zakotwiczone w kości	368
10.1.1	Konstrukcja	368
10.1.2	Kwalifikacja	368
10.1.3	Wszczepienie implantu zakotwiczonego w kości – technika chirurgiczna	370
10.2	Implanty ucha środkowego	371
10.2.1	Konstrukcja	371
10.2.2	Kwalifikacja	372
10.2.3	Operacja wszczepienia implantu ucha środkowego typu MET – technika chirurgiczna	374
10.3	Implant ślimakowy bezpośrednio akustyczny Codacs	374
10.3.1	Konstrukcja	374
10.3.2	Kwalifikacja	376
10.3.3	Wszczepienie implantu ślimakowego bezpośrednio akustycznego – technika chirurgiczna	377
10.4	Implanty ślimakowe	377
10.4.1	Konstrukcja	377
10.4.2	Kwalifikacja	378
10.4.3	Opieka pooperacyjna	379
10.4.4	Wszczepienie implantu ślimakowego – technika chirurgiczna	380
10.5	Implanty pniowe	382
10.5.1	Konstrukcja	382
10.5.2	Kwalifikacja	383
10.5.3	Opieka pooperacyjna	383
10.5.4	Wszczepienie implantu pniowego – technika chirurgiczna	384
10.6	Podsumowanie	384

11	Choroby nosa i zatok przynosowych – J. Bożydar Latkowski,	
	<i>Jerzy Kopczyński</i>	385
11.1	Niedrożność nosa	385
11.2	Ciała obce w nosie	386
11.3	Urazy nosa i zatok przynosowych	386
11.3.1	Złamanie kości nosa	388
11.3.2	Urazy zatok czołowych	388
11.3.3	Urazy zatok sitowych	388
11.3.4	Urazy zatok szczękowych	389
11.3.5	Izolowany uraz zatok szczękowych	389
11.4	Krwawienia z nosa	389
11.4.1	Najczęstsze przyczyny krwawień z nosa	390
11.4.2	Teoretyczne miejsca krwawienia	390
11.4.3	Postępowanie w powtarzających się krwawieniach	392
11.4.4	Krwawienie z nosa	395
11.5	Czyrak przedśionka nosa	399
11.6	Odmrożenie nosa	401
11.7	Ostry nieżyt nosa	402
11.8	Katar sienny (sezonowy nieżyt nosa)	403
11.9	Całoroczny, alergiczny nieżyt nosa	404
11.10	Naczynioruchowy nieżyt nosa	404
11.11	Przewlekły, prosty nieżyt nosa	405
11.12	Przewlekły, przerostowy nieżyt nosa	406
11.13	Przewlekły, zanikowy nieżyt nosa	407
11.14	Zapalenie zatok przynosowych	407
11.15	Zapalenie zatok szczękowych	409
11.16	Zapalenie zatok sitowych	410
11.17	Zapalenie zatok czołowych	410
11.18	Polipy nosa i polip choanalny	411
12	Choroby jamy ustnej i ślinianek – Anna J. Kurnatowska	413
12.1	Objawy podmiotowe ze strony jamy ustnej	414
12.1.1	Zaburzenia wydzielania śliny	414
12.1.2	Zaburzenia smaku	415
12.1.3	Stomatodynia – zespół piekących ust	415
12.1.4	Cuchnięcie z ust	416
12.1.5	Szczękościsk	417
12.2	Zmiany przedmiotowe w przebiegu różnych chorób	417
12.2.1	Choroby zakaźne	417
12.2.2	Choroby krwi i układu krążenia	419
12.2.3	Zaburzenia wydzielania dokrewnego	420
12.2.4	Niedobory witamin	421
12.3	Choroby jamy ustnej przebiegające z zanikiem błony śluzowej	421
12.3.1	Zapalenie kątów ust	421
12.3.2	Protetyczne zapalenie jamy ustnej	422
12.4	Choroby jamy ustnej przebiegające z wytwarzaniem aft	422
12.5	Choroby ze zmianami dotyczącymi języka	423
12.5.1	Zapalenie języka	423
12.5.2	Język geograficzny – rumień wędrujący języka	424

12.5.3	Język pofałdowany (pobruzdowany)	424
12.5.4	Język włochaty	424
12.6	Inne zapalenia błony śluzowej	425
12.6.1	Nieżytowe ostre zapalenie jamy ustnej	425
12.6.2	Wysiękowe zapalenie jamy ustnej	425
12.6.3	Zanikowe zapalenie jamy ustnej	426
12.6.4	Ropne podśluzówkowe zapalenie jamy ustnej	426
12.6.5	Zapalenie jamy ustnej alergiczne	427
12.7	Choroby przyzębia	428
12.7.1	Zapalenie dziąseł	429
12.7.2	Zapalenie dziąseł wrzodziejące	430
12.7.3	Zapalenie dziąseł rozrostowe	430
12.7.4	Zapalenia przyzębia	431
12.8	Zaburzenia czynności stawów skroniowo-żuchwowych – zespół Costena	431
12.9	Choroby ślinianek	432
12.9.1	Zapalenia ślinianek	432
12.9.2	Zapalenie nagminne ślinianek przyusznych – świnka	432
12.9.3	Kamica ślinianek	433
12.9.4	Sialopatie	433
13	Choroby gardła – Piotr Kurnatowski	435
13.1	Ostre zapalenie błony śluzowej gardła	436
13.2	Przewlekłe zapalenie błony śluzowej gardła	436
13.3	Ostre zapalenie migdałków	437
13.4	Angina	438
13.5	Angina Vincenta	438
13.6	Przewlekłe zapalenie migdałków	439
13.6.1	Przerost migdałka gardłowego	439
13.6.2	Naciek i ropień okołomigdałkowy	440
13.6.3	Ropień przygardłowy	441
13.6.4	Naciek i ropień tylnogardłowy	441
13.6.5	Powikłania chorób gardła	441
13.7	Zmiany w gardle w przebiegu chorób zakaźnych	442
13.7.1	Mononukleozą zakaźną	442
13.7.2	Błonica	442
13.7.3	Płonica	443
13.7.4	Odra	443
13.8	Zmiany w gardle w przebiegu chorób krwi	443
13.9	Urazy gardła	444
13.9.1	Ciała obce w gardle	444
13.9.2	Oparzenia	445
13.10	Globus pharyngeus (hystericus)	445
13.11	Wskazania i przeciwwskazania do usunięcia migdałków	446
14	Choroby krtani – Wioletta Pietruszewska	447
14.1	Zapalenia ostre i przewlekłe	448
14.1.1	Ostre zapalenie krtani	448
14.1.2	Przewlekłe zapalenie krtani	450
14.1.3	Guzy nienowotworowe krtani	454

15	Grzybice – Piotr Kurnatowski	461
15.1	Grzybice narządów w otorynolaryngologii	462
15.1.1	Grzybice nosa i zatok przynosowych	462
15.1.2	Grzybice jamy ustnej, gardła i krtani	464
15.1.3	Grzybice ucha	467
15.2	Grzybice wielogniskowe i uogólnione	469
15.3	Diagnostyka i postępowanie w grzybicach	470
16	Podstawy bronchoskopii – Wojciech J. Piotrowski	473
16.1	Wstęp	473
16.2	Wskazania	474
16.3	Przeciwwskazania	477
16.4	Przygotowanie chorego do badania	477
16.5	Przebieg badania i ważniejsze procedury	478
16.6	Powikłania	481
16.7	Bronchoskopia w praktyce laryngologicznej – współpraca laryngologa z pulmonologiem	483
17	Podstawy ezofagoskopii – J. Bożydar Latkowski	485
18	Zawroty głowy – Alina Morawiec-Sztandera	489
18.1	Epidemiologia	489
18.2	Etiopatogeneza zaburzeń przedsionkowych	489
18.3	Wywiad i badanie przedmiotowe	491
18.4	Zespół obwodowego uszkodzenia przedsionkowego	496
18.5	Zespół uszkodzenia ośrodkowego narządu przedsionkowego	496
18.6	Łagodne napadowe położeniowe zawroty głowy	497
18.6.1	Etiopatogeneza	499
18.6.2	Objawy kliniczne	500
18.6.3	Leczenie	501
18.7	Pourazowe zawroty głowy	504
18.8	Choroba Ménière’a	508
18.9	Leczenie zawrotów głowy	512
18.9.1	Leczenie objawowe	513
18.9.2	Leczenie przyczynowe	517
19	Bóle związane z otorynolaryngologią – J. Bożydar Latkowski, Andrzej Jankowski	521
19.1	Ucho	521
19.2	Nos i zatoki przynosowe	523
19.3	Gardło i krtani	524
20	Leki często stosowane w otorynolaryngologii – Andrzej Jankowski	527
20.1	Antybiotyki	527
20.1.1	Antybiotyki beta-laktamowe	527
20.1.2	Antybiotyki aminoglikozydowe	530
20.1.3	Tetracykliny	531
20.1.4	Antybiotyki makrolidowe	531
20.1.5	Antybiotyki glikopeptydowe	531

SPIS TREŚCI

20.2	Chinolony	532
20.3	Pochodne nitroimidazolu	532
20.4	Sulfonamidy	532
20.5	Leki przeciwgrzybiczne	533
20.6	Leki przeciwwirusowe	533
20.7	Glikokortykosteroidy	534
20.8	Leki stosowane przy zawrotach głowy oraz usprawniające ukrwienie ucha wewnętrznego i stymulujące komórki zmysłowe	534
20.8.1	Antivertiginosa non-neuroleptica	535
20.8.2	Antivertiginosa neuroleptica	535
20.8.3	Vasoactiva	536
20.8.4	Neurostimulatia	536
20.9	Leki przeciwbólowe i przeciwgorączkowe	536
20.9.1	Leki przeciwbólowe o umiarkowanej i średniej sile działania	536
20.9.2	Leki przeciwbólowe silnie działające (opioidum)	537
20.10	Leki o działaniu przeciwwkrwotocznym	537
20.11	Leki obkurczające błonę śluzową nosa	538
20.11.1	Leki obkurczające błonę śluzową nosa do stosowania ogólnego	538
20.11.2	Leki obkurczające błonę śluzową nosa do stosowania miejscowego	538
20.12	Glikokortykosteroidy donosowe	539
20.13	Tabletki do ssania	539
20.14	Krople do ucha	540
21	Rehabilitacja głosu u laryngektomowanych – Alina Morawiec-Sztandera	541
22	Rehabilitacja słuchu, mowy i głuchot – Elżbieta Malenda-Modzelewska, J. Bożydar Latkowski	551
22.1	Niedosłuch u dzieci	552
22.2	Niedosłuch u osób dorosłych	554
22.3	Zasada rehabilitacji głuchot (metoda klasyczna)	555
23	Rehabilitacja układu równowagi – Piotr Kurnatowski	559
24	Badanie krwi i moczu – Katarzyna Kosiek	563
	Pytania egzaminacyjne – J. Bożydar Latkowski	567
	Wybrane piśmiennictwo	573
	Skorowidz	577